

היובלי תורה

שיעורי תורה

ערש"ק פרשת דברים ה אב תשסו ♦ דף היומי בבלי: יבמות עה ירושלמי: ר"ה י משנ"ב: נד.

להיות עבד, הרי זה הכבוד בעצמו. אולם עבדות אצל עשיר; ולהמנות על אחד מסוללת הענק של מנקי טירת-פאר, במובני העבר, בודאי אינו דבר של מה-בכך. וכדרכם של עבדים חשובים, היה מנהגו של מיודענו לזלזל מפעם לפעם בהוראות הניקוי הקפדניות. לעיתים, היה זה מתבטא 'רק' בהעלמת עין מלכלוך צדדי, ואילו לעיתים היה מתרשל 'ממש' בניקוי עם החומר המשובח. ולא שמלחין השיטה הוא, אף אמו הורתו שבגאווה סיפרה לו שזה להם כבר כאן בבית הזה שבעה דורות - נהגה כמנהג הזה, אלא שעם התקדמות הדורות נהג בנה לטפח אותה הדרך. מה שלא העזה היא - העז העיז הוא. הצד השווה שבהן, שאין כוונתן להזיק, אולם הזיקן מצוי ולבו של בעל הבית נחמץ. כמובן, שהיה האדון מוכיחו תמידין כסדרן על מעלליו, אך ללא השפעה של ממש. הלה כמו היה שומע את התוכחה, מקבל על עצמו 'מהיום והלאה'... ותוך כדי דיבור חזר לסורו. היו מי שטענו שאף על 'רגע כמימריה' נהג להקפיד. לא עזרה גערה ואפילו לא עונש. כך התנהלו להם העניינים למשך שנים.

עברה תקופה, לפתע, צדה לב העבדים הסובבים בקודש, כי שינוי מהותי וניכר חל ביחס העבד מיודענו לעבדותו, זה האחרון החל לקרצף ברצינות בקפדנות, משל היה הבית טירתו הפרטית בה לו עניין אישי בנקיונה. לשאלת שאר העבדים לפשר עבודתו המסורה, ענה העבד כממתיק סוד: "בואו ואגלה לאזניכם סוד העניין, אולם השכילו ודייקו בה, דכולא בה: לפני כחודש" - מכחכח בגרונו בחשיבות - "קרא לי האדון, ופשוט, פשוט נתן לי מתנה. אבל לא סתם מתנה, מתנה יקרה מאד. ולא שחייב הוא לי, אלא לאהבתו אותי נתן לי. והאמת" - חותם חכמנו דבריו - "שמתנתו עוררה בקרבי אהבה עזה כל כך אלי, עד כדי שיש לי רצון של ממש לקיים הוראותיו". עד כאן דברי הרב, מכאן דברי התלמיד:

כאשר יהודי, באשר הוא, עמל ומתייגע בתורתנו הקדושה, שהיא המתנה הטובה שנתן לנו השי"ת, מתנה שחמדוה מלאכי השרת, ומכל העולם לא נתנה אלא לנו - עמו, הרי מתעוררת בקרבו אהבה עזה בכל מאודו אל אביו שבשמים, לקיים מצותיו בכל נפשו, הרי בכך הוא מתחבר אליו, מתקשר אליו, כמו שאמרו בזוהר הקדוש (פרשת אחרי עג). 'אורייתא, וקודשא בריך-הוא, וישראל חד הם'. והתורה הק' תביאנו אל הדרך בה י"לך, דרך התורה, דרך ה', כמו שאמרו (מד"ר איכה, בפתיחה) 'המאור שבה מחזירו למוטב'.

האיש, הקובע עיתים לתורה מדי יום, תמידין כסדרן, ולומד את "הדף היומי", הרי מלבד הערך העצמי שזוכה ללמוד את תורתנו הקדושה - שאין ערוך ושיעור לגודל הזכות והחשיבות שבכך - הלא נוסף לכך מרומם הוא את נפשו ומקדש את גופו ורצונותיו, וכמו שנדרש בילקוט שמעוני (דברים לב רמז תתקלב) על הפסוק (דברים לב ב) 'כשעירים עלי דשא כרביבים עלי עשב' - מה רביבים [כי טיפי מטר. רש"י] הללו יורדין על העשבים, ומעדינין אותן, ומפנקין אותן, כך דברי תורה מעדינין ומפנקין אותן. וכן הוא אומר: (משלי א ט) 'כי לית חן הם לראשך'.

משה רבינו קודם הסתלקותו לשמי רום, הוכיח את בני ישראל על חטאייהם שחטאו במדבר, וכמו שנאמר בפרשתנו (דברים א א) 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל וגו'. ובתחילת תוכחתו נאמר (פסוק ה) 'בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר'. פירש רש"י: 'בשבעים לשון פירשה להם'. בכדי שיוכלו כל ישראל לקבל את תוכחתו ולהפנימה, למען יתקנו דרכיהם, הוצרך משה רבינו ללמדם כל התורה בשבעים לשון, למען יבינוה הכל, לעורר אהבתם אל השי"ת, שיחזירם המאור שבה למוטב.

הרב זאב וינברג
מערכת 'היכלי תורה'

- היכל הפרשה.....עמוד 2
- הלכה למעשה.....עמוד 2
- היכל המעשה.....עמוד 2
- כפתור ופרח.....עמוד 6
- היכלי הלכה.....עמוד 8

נושאי ה'דף' בעלון

- חציצה בגבס המונח על היד.....יבמות עח
- עירוי דם והשתלת איברים של נכרים.....יבמות עט
- דין אשתהי ואמירתו במקום לידה למקוטעין.....יבמות פ
- כסא מוקצה שהתערב עם שאר כסאות.....יבמות פא
- כלים טובלים ושאנים טובלים שהתערבו.....יבמות פב
- אם אדם יכול לאסור שלא יציירו את צורתו.....יבמות פג
- דין הנישאת בנישואים האסורים מדרבנן אם נפסלת לכהונה.....יבמות פד

החומר בעלון מתוך מתיבתא הגמרא של לומדי הדף היומי
להזמנת חוברת דוגמא חייג: 1800-22-55-66
כל מהדורות מתיבתא ראה בעמוד 9

תפילת עננו - בתענית ציבור

בתענית ציבור אומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא, וחותם: בא"י העונה (לעמו ישראל) בעת צרה (שו"ע סי' תקסו סע' א' מ"ב סק"ב).

אין שליח צבור אומרה ברכה בפני עצמה אא"כ יש בבית הכנסת עשרה שמתענין, ואם לאו יאמרנה בשומע תפלה כשאר יחיד (מ"ב שם ס"ק יג).

התחיל לומר עננו ויצאו מקצתן יגמור הברכה (מ"ב סי' קי"ט ס"ק י"ח).

י"א שבתענית ציבור של ד' צומות כיון דמדברי קבלה הם, אפילו אין שם מתענין רק שבעה והשאר אינן מתענין יאמר עננו ברכה בפנ"ע (מ"ב סי' תקס"ו ס"ק י"ד).

ש"ץ שאינו מתענה לא יתפלל (שו"ע שם סע' ה'). ואם אירע שעבר לפני התיבה יאמר בשומע תפלה עננו ביום צום התענית הזה וה"ה אם אין ש"ץ אחר מוטב שיתפלל מי שאינו מתענה ממה שיתבטלו לשמוע קדיש וקדושה וברכו (מ"ב שם ס"ק יח).

שכח ולא אמרו והתחיל רפאנו, אם עדיין לא אמר השם של החתימה אפי' אמר "ברוך אתה" חוזר ואומר עננו עם חתימה ואח"כ חוזר ואומר ברכת רפאנו.

אם כבר אמר "השם" של החתימה לא יחזור, אלא יאמר עננו בברכת שומע תפלה בלי חתימה אלא כשאר יחיד בעלמא (שו"ע סי' קי"ט סע' ד' מ"ב שם ס"ק טז, וס"ק יט).

אם שכח גם בשומע תפלה אפילו נזכר קודם שהתחיל "רצה" שוב לא יאמרנה אלא אחר שיסיים המברך וכו' בשלום ובלא חתימה (מ"ב שם ס"ק יט).

לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדול תשמעון... (דברים י"ז)

פסוק זה לפי פשוטו נכפל בו ענין אחד במילים שונות, כי **'לא תכירו פנים במשפט'** היינו שלא יעדיף את מי שנראה בעיניו גדול על י שקטן ממנו, ואם כן, לשם מה חזר הכתוב לצוות ' כקטן כגדול תשמעון' והלא שני הדברים היינו הך.

ונראה לפרש את הפסוק כולו בענין אחד בדיון שאין בית הדין שבעיר יודעים אותו, וצריכים הם להביאו לפני בית הדין הגדול שבירושלים. ויתבאר על פי פסק הרמב"ם (פ"ו מהל' סנהדרין ה"ו): שנים שנתעצמו בדיון, אחד אומר נדון כאן, ואחד אומר נעלה לבית דין הגדול שמה יטעו הדיינים ויוציאו ממון שלא כדין, כופין אותו ודן בעירו. ולהלן ברמב"ם שם: ואם הוצרך לשאול דבר מבית דין הגדול שבירושלים, כותבין ושולחין ושואלין, ודנין להם בעירם, כפי מה שיבא בכתב בית הדין הגדול.

והנה בעצה שהשיא יתרו למשה (יתרו יח' כב) אמר לו **'והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם'**, והיינו שיעץ למשה רבנו, שלפניו, שהוא העומד במקום בית הדין של שבעים ואחד, יביאו רק את הדיינים הקשים שאין הדיינים בשאר בתי דינים יודעים להכריע בו. מצאנו, אם כן שדיינים שהדיינים יודעים לדונם לזכות הזכאי ולחייב החייב נקראים דבר קטן, ואותם שיש לדיינים לשלחם לבית הדין הגדול מחמת שאין בידם להכריע בהם, נקראים דבר גדול.

נוכל אתה לפרש שהפסוק **'כקטן כגדול תשמעון'** אינו עוסק בבעלי הדין, רק בדיון עצמו. והיינו, שאם באו לפני הדיינים שני בעלי דין לדון בענינם, בין שהדין שנעצמו בו הוא דבר קטן, שהוא מכלל הדיינים שהכרעתם ידועה לבית דין, ובין שהדיינים אינם יודעים כיצד לפסוק הדין וממילא הוא דבר גדול, ויש להם לשלוח לבית הדין הגדול שיורו להם כיצד היא ההלכה, 'כקטן כגדול תשמעון', החובה בשניהם על הדיינים לדון בהם. ואפילו אם אחד מבעלי הדין רוצה שילכו בעלי הדין בעצמם לבית הדין הגדול, כופין אותו לדון לפניו, 'ולא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא'. ואם לאחר שמיעת טענות בעלי הדין תמצאו כי רב הוא מכם ואין אתם יודעים להכריע בו, אזי **'והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי'**, שתהיו אתם הדיינים שולחים אלי את הדבר שנסתפקתם בו לבית הדין הגדול, היינו משה העומד במקום ע"א.

אמרי שפר.

הדקות נקפו

והמוזמנים הרבים המתינו בדריכות לתחילת עריכת החופה. אולם זו בוששה לבוא. כחלוף שעה ארוכה הוגנבה סיבת העיכוב לאוזני המוזמנים. אחד מן המקורבים שנכחו בתוך בית המדרש פנימה יצא החוצה וסיפר כי העיכוב חל בשל ענייני ממון. התברר כי בעת ההחלטה על השידוך, התחייבו שני המחוטנים העתידיים כל אחד בנפרד להעניק לזוג היתומים נדוניה בת מאתיים זהובים. ולמעשה, בעוד האחד עמד בהתחייבותו, התמהמה הצד האחר מלמלא אחריה.

שני המחוטנים לא היו אלא הבעל שם טוב ותלמידו ר' וולף קיצעס. החתן והכלה לא היו בניהם ממש, אלא יתום ויתומה שהשניים גידלו כל השנים בבתיהם, כעת צרו המוני הבאים לשמחת החתונה סביב בית מדרשו של הבעל שם טוב במז'יבוז שבתוכו הסתגרו שני הצדיקים.

'התלמיד רבי וולף הודיע לרבי כי אך טובתו של החתן היתום שאותו גידל שנים ארוכות בביתו היא העומדת מול עיניו, ולכן, בלא סילוק ההתחייבות, לא יגש לחופה'. סיפר המספר לקהל שבחוץ. עוד ידע לספר כי 'בתחילה ניסה הבעש"ט להתווכח עם רבי וולף, אולם משה נותר בשלו, שקע הבעש"ט בשרעפי.

משפחתו לכלא. על אף שידע ר' לייבל על השמחה הנערכת באותו ערב בחצר הרבי לא יכול היה להשתהות ומהר לבית המדרש בכדי להודיע לרבי על הסכנה הצפויה לו.

'סע' עתה אל הגרף פיסבורסקי וסגור עימו את הפרשה' הורה הבעש"ט לר' לייבל כעבור רגע הוסיף 'דע לך כי בלעדיך לא ניגש לחופה, לכן עליך לעשות זאת במהירות האפשרית! מוחו של ר' לייבל קדח. הוא לא ידע מדוע שלחו הרבי אל בית הגרף הזועם, גם לא ידע מה עליו לומר לו. אך זמן רב למחשבות לא היה לו.

הגרף פיסבורסקי קיבל את ר' לייבל, בנימוס מאופק. 'מן הסתם באת בשליחות הבעל שם טוב ובידך אלף זהובים שנתחייב לי' אמר בטון נוקשה וקר. פתאום כאילו נשתלו המילים בפיו אמר: 'ודע אני כי כבודו איש ישר והגון הוא שמה תוכל להראות לי את פירוט החוב כפי שהוא מופיע במחברתך'. הגרף קיבל את הבקשה הזו בהבנה ועד מהרה מצא את העמוד שבו פורטו חובותיו של הרבי.

ר' לייבל שניסה לרקום את המהלך הבא מבחין לפתע כי גוון פניו של הגרף מחוויר קמעה, מרים את עיניו מהמחברת אות של מבוכה ניכר עליהן, 'ראה נא - בן אדם, כך מסתבר, הוא בסך הכל בן אדם' אמר כמתנצל 'עברתי זה עתה על פירוט החובות ותשלומים של הרבי שלך ולהפתעתי מתברר כי לא זו בלבד שאין הוא חייב לי מאומה הרי שיש לו בידי זכות של מאתיים זהובים..

בתום דבריו של ר' לייבל פרצה מלבות המוזמנים שמחה שהקפיצה את רגליהם בריקוד סוחף שנמשך שעות ארוכות, עד עלות השחר..

לפתע נשמע קול הלומות פרסות סוסים. למקום הגיע בסערה עגלה רתומה לסוסים ומתוכה ירד ר' לייבל קסלר, מעשירי העיירה ונכבדיה. והנה, כעבור דקות אחדות יצא ר' לייבל מבית המדרש ובתוך שניות נבלעה עגלתו בחשכת הלילה.

חלפה מחצית השעה, חלפה גם שעה תמימה והחופה טרם החלה. והנה כחלוף שעתיים תמימות נשמעו שוב ממרחק הדי דהירה קרבים ובאים. עבר עוד רגע ושוב נראתה עגלתו של ר' לייבל עוזרת בהריקת אופנים בסמוך לבית המדרש.

לא חלף אלא זמן מועט ושני הצדיקים נראו בפתח, אוחזים בידיהם אבוקת אש ומובילים יחדיו את החתן אל חופתו. הניסיון לפתור את חידת האיחור ואת חלקו של ר' לייבל בפרשה הוסיף להעסיק את החוגגים הרבים במשך כל החתונה כולה. כטוב לב החוגגים בסעודה וביין עלה ר' לייבל על אחד השולחנות, בבת אחת הושלך הס, והכל המתינו בצפייה דרוכה למוצא פיו.

ובכן, באותו יום ביקר ר' לייבל בביתו של מושל העיר שעמו עמד בקשרי מסחר הדוקים. אלא שהמושל שהיה רגיל לקבלו במאור פנים, נראה הפעם רציני ומודאג. הוא הציג לפניו אגרת שקיבל באותו יום מהגרף פיסבורסקי, ובה מתלונן על כי הרבי היהודי המכונה 'בעל שם טוב' נותר חייב לו סך של אלף זהובים זה יותר משנה. 'אם לא תדאג לפרעון החוב עוד היום, אשלח הלילה את אנשיי שיאסרו את הרבי', כך סיים הגרף את אגרתו.

התברר כי הבעל שם טוב התחייב לגרף לפני שנה לכסות את חובותיו של בעל פונדק דרכים שנתקשה לעמוד בתשלומי החכירה והושלך יחד עם בני

חציצה בגבס (גיפס) המונח על היד

הפוסקים דנו באשה שיש על ידה גבס ע"ג שבר, שאי אפשר להסירו למשך כמה חדשים ואם יסירוהו לא ידבק העם כשורה, אם הוא חוצץ בטבילה. (עיי' בתשובת הגר"ש גשטטנר מוריה קסז-קסח עמ' ע-ה, ועוד).

והנה בשו"ע (יו"ד סי' קצח ס"י) נפסק שרטיה שעל המכה חוצצת, ולכאורה היה מקום לומר שהוא הדין בגבס דמאי שנא. אבל בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' סה) נשאל אודות אשה אשר רטיה על מכתה וקליעת מעט שערה שעלתה לה עפ"י ציווי הרופאים, וכמעט סכנה הוא לה להסירה ממנה אפילו שעה מועטת, והשיב שמוותרת לטבול ולא הוי חציצה, וחומרא יתירה החמיר הסדרי טהרה שלא תוכל לטבול כיון דהוי מיעוטא שאינו מקפיד, ולענין נטילת ידים מפורש בהדיא (או"ח סי' קסא ס"א) שרטיה שאינו מקפיד עליה אינה חוצצת ורק בטבילה החמירו, אך אם הוא דבר שאינה מסירה בשום פעם וכמעט סכנה הוא לה בודאי לא הוי חציצה. ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קצא) ובזכרון יוסף הקילו מטעם זה, ולכן אם אפשר בקל להסיר הרטיה בלא חשש כאב בודאי תסירנה, ואם חוששת לסכנה וכאב גדול ח"ו די שתדיח היטב במקום הרטיה במים חמים ככל שאפשר וכן במקום קליעת השער ותטבול ולא הוי חציצה כלל.

וכן כתב בספר טהרת ישראל (סי' קצח ס"ו) על יסוד דברי הדברי חיים הנ"ל ועוד גדולי הפוסקים שציינו שם, ופסק שאותן רטיות שהמציאו הרופאים שצריכים להיות מונחים ג' או ד' חדשים ואחר כך נופלים מעצמם אבל בתוך הזמן אי אפשר להסירם כי אם בקריעת העור עמהם ויהיה לה צער גדול, והאשה אמרה שכבר הורגלה ברטיה זו ואינה מקפדת כלל, המיקל בחוששת לסכנה מעט וכאב גדול, וסובר שאינה חוצצת, לא הפסיד, רק שתדיח היטב במקום הרטיה במים חמים ככל מה שאפשר, ואין לערער עליו, וגדול כח הטהרה לבעלה. ואם כן זו סברא אחת להיות שכיון שמחמת הסכנה אינה רוצה בהסרת הגבס הרי מחמת כן אינה מקדמת עליו ואינו חוצץ.

ומזה למדו הפוסקים גם לענין הגבס, שאם אי אפשר בשום אופן להסירו בתוך הזמן המיועד בלי גרימת כאב גדול וסכנה לאבר, אפשר להתיר לאשה להטהר לבעלה גם בלי הסרת הגבס, דהוי מיעוטא שאינה מקפדת עליו כלל שאינו חוצץ.

ועוד צידדו להיות בזה שאין הולכים בדיני חציצה אחר מנהג רוב הנשים אלא אחרי הנשים העומדים במצבה של אשה זו, ונשים כאלו אין דרכן להקפיד על הגבס. והוא על פי דברי השואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' כז) שנשאל בענין שיניים של כסף אם הם חוצצים בטבילה, והעלה בתוך דברי תשובתו שכל שהוא משום רפואה ודאי לא קפדי ואינו חוצץ, והביא דברי הר"ש בסוף מקואות שכתב שלכן בשל מתכות אינו חוצץ משום שיש סכנה בהסרתו, וכן חזר והעלה השואל ומשיב (מהדו"ת ח"ג סי' קח) לענין סתימה עראית, וכתב שאינה חציצה כיון שהוא עושה כן משום רפואה וא"כ בודאי אינה מקפדת, וצריך לדון האנשים או הנשים שבמעמד הלז אם הם מקפידים, והביא שמצא גם בסדרי טהרה (סי' קצח ס"ק יט) שכתב כן שכיון שעושים כן מחמת סכנה לא שייך שמקפדת אף ששאר אנשים שאינם מסוכנים מקפידים בכהאי גוונא, והשיג על הבניית אדם (סי' כא) שהעלה להחמיר בזה, וסיים והביא מדברי הסדרי טהרה (שם) בסוף דבריו שאף שהשיג על תשובת פנים מאירות מ"מ כל שיש סכנה בודאי ובודאי מודה דלא שייך חציצה.

והוא הדין גם לענין הגבס שיש להתיר לטבול עמו מטעם זה, שכיון שהיא עושה כן משום רפואה א"כ בודאי אינה מקפדת. ועיי' שו"ת לבושי מרדכי (יו"ד סי' קפה) שחוכך להחמיר בחגורת גבס שהיא חוצצת בטבילה, עיי"ש.

ובשו"ת אמרי יוסף (ח"ב סי' קיב) אף שצידד להתיר בגבס שאינו חוצץ מכל מקום כתב שעל זמן מועט כזה אין לחפש קולות ויש לה להמתין עד שתסיר הגבס, ובשיעורי שבט הלוי כתב שאין להתיר אפילו אם נשאר זמן רב אם לא בשעת הדחק גדול, וצריך שאלת חכם.

אמנם באופן שכשלא בשעת הטבילה היא מקפדת להסיר, ורק בשעת הטבילה אינה מקפדת בזה, האריכו בזה הפוסקים, (עיי' בשיעורי שבט הלוי סי' קצח ס"ד סק"ב).

עירו דם והשתלת איברים של נכרים

שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים. הפוסקים דנו בדין חולה שנצרך לעירו דם, אם ראוי לו לדקדק שהדם יהיה משל ישראל כשר, או שמא אין צריך לדקדק בזה, ויכול לקבל עירו דם אפילו מדמו של נכרי. וכן דנו בחולה הנצרך להשתלת כליות אם צריך לדקדק שתהיה כליה של ישראל, או שמא יכול לקבל כליה אפילו משל גוי.

ויש שכתבו שמצד הדין אין להקפיד בזה כלל, ובפרט שנראה שיש כאן משום פקוח נפש. ורק אם אין הדבר דחוף ואפשר להמתין לקבלת עירו דם מישראל כשר, טוב להמתין ממדת חסידות. שהנה כתב הרשב"א (יבמות קיד.) בהא דתניא תינוק יונק והולך מנכרית, שמסתברא דהא דנקט נכרית, לא משום שיהיה חלב הנכרית אסור יותר מחלב של בת ישראל, שזו וזו מהלכי שתיים הן, וחלב שתיהן מותר, ולא מצאנו היתר בדמן וחלבן של ישראל יותר משל נכרים, אלא שממדת חסידות וממדת זריזות יש להניקו מחלב ישראלי, הואיל וטבען של ישראל נוח יותר, מפני שרגלין במצוות, והם רחמנים וביישנים בטבע כמבואר בסוגייתנו, ואף חלבן מגדל טבע טוב כיוצא בהם. והביא דעת הר"ח שלא התירו לתינוק לינק מנכרית אלא במקום סכנה, והרשב"א דחה דבריו ממש"כ במדרש רבה (שמות פ"א פכ"ה), האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, וכי אסור היה לו למשה לינק מחלב נכריות, והלא שנינו (ע"ז כו.) נכרית מינקת בנה של ישראלית ברשותה, ולמה אמרה כן, לפי שהחזירה את משה על כל המצריות להניקו, ופסל את כולן, ולמה פסלן, אמר הקב"ה, פה שעתיך לדבר עמי יינק דבר טמא וכו'. ומכאן מוכח שהוא מותר לגמרי, ואין בו אלא מדת חסידות, וכמו שכתב הרשב"א בלשון ראשון.

ומדברי הרשב"א משמע שאפילו אם נשמרה הנכרית מאכילת נבלות וטרפות, עכ"פ טבע הגויים רע, ומשפיע על התינוק היונק, ויסודו מסוגייתנו שג' מידות יש בישראל מטבע תולדתם, רחמנים וביישנים וגומלי חסדים. וכן נראה מדברי המאירי (יבמות קיד.) שכתב שאע"פ שאין סרך איסור בהנקת חלב נכרית, מ"מ מדת חסידות עד כמה שאפשר להניקו בחלב ישראלי, שטבעה נוח ורחמן וביישן וצנוע, ומגדלת כפי טבעה.

אך הריטב"א (שם) כתב שאין זה אלא ממדת חסידות, ומדבריהם, והטעם מפני שהחלב שלהם בא מאכילת נבלות וטרפות שקצים ורמשים, שמגדל בתינוק אכזריות וטבע רע. ולא הזכיר את המבואר בסוגייתנו שיש בזה טעם מפני שטבע ישראל ביישנים וכו'.

והנה עירו דם אשר בא מן הנכרי יכול לגרום השפעה לרעה, לישראל המקבל את הדם, שדין הדם שוה לחלב, כיון שדם נעכר ונעשה חלב (בכורות ו:), וכשם שהחלב של הנכרית גורם טבע רע ליונק, כן הדבר לגבי ישראל שמקבל את הדם שיצא מנכרי דרך עירו דם, יכול לגרום לו טבע רע של אכזריות ועזות פנים, היפך טבעם של ישראל רחמנים וביישנים.

ובשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' יג) דן אם מותר לקבל עירו דם מאדם שאוכל מאכלות אסורות, ומתחלה כתב להשוות דין זה ליניקת חלב מנכרית שאוכלת מאכלות אסורות, שראוי להמנע מזה לפי שמוליד טבע רע, והדם שוה לחלב בזה, ואפי' למ"ד שהחלב אינו מדם שנעכר ומה שאינה רואה בימי הנקתה הוא כיון שאיבריה מתפרקים וכו', מ"מ מסברא ודאי שהחלב והדם שוים לענין זה. ושוב כתב שאין להחמיר כלל, כיון שידוע שהנזק לעירו דם הוא בגדר מסוכן, או לכל הפחות ספק מסוכן, וא"כ אפילו אם יש לו עצה להמתין עד שיוכלו למצוא דם מישראל כשר אין צריך להמתין. [ועיי' בספר בדמייך חיי עמ' 62 במעשה שהובא מהגאב"ד דפוניבז שנהג חסידות בעצמו שלא לקבל עירו דם מנכרי, עיי"ש].

דין אשתהי ואמירתו במקום לידה למקוטעין

ובתשובות הגר"מ פיינשטיין שבסו"ס הלכות נדה (להר"ש אידר, אות א) ביאר, שמה שהוצרכנו להכרעת הרשב"ש שהשתנו הטבעים הוא דווקא לענין לידה למקוטעין, שהרי אפשר שמה שאנו רואים שנולדים לשמונה וכמה ימים אין זה כיון שנשתנו הטבעים, אלא הוא כיון שהשתנה הוולד והתעכב עד זמן זה ובאמת הוא בן שבעה, וכמבואר בסוגייתנו שרבי אומר שמי שלא כלו לו חדשיו אינו ודאי בן שמונה עד שיהיו סימנים מוכיחים עליו שערור וצפרניו שלא גמרו, כיון שבלי סימנים אלו יש לומר שבן שבעה הוא ואשתהויי הוא דאישתהי. וכיון שאין ברור שהשתנה הטבע הוצרכנו בזה לעדותו של הרשב"ש שהטבע השתנה. אבל במקומות אחרים שברור שהשתנה הטבע א"צ לעדותם של ראשונים. אך בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' רלח) כתב שאין לנו לסמוך על דמיונינו לומר שנשתנה הטבע, ורק בנולד למקוטעין קים להו לחז"ל בעלי השו"ע שנשתנה הטבע.

אך בשו"ת דברי חיים (אה"ע ח"א סי' צה) דן במעשה דוגמת זה שדן בו הרשב"ש, באשה שנתאלמנה והיתה מעוברת וילדה ומת הוולד תוך שלושים, והיא זקוקה ליבם, והוולד נולד לרמ"ב יום אחר מיתת הבעל, ונשאל אם היא פטורה מחליצה. והשיב שלדעת כל הראשונים יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין מלבד הרמב"ן בתורת האדם (סוף שער האבל) שסובר שיוולדת למקוטעין, והוא יחיד נגד כל הראשונים בזה, והריב"ש כתב בתשובה (סי' תמו) שיש לומר שגם הרמב"ן לא אמר כן אלא להחמיר באבל אבל בעלמא גם הרמב"ן מודה שלא להקל לומר שיוולדת לתשעה יולדת למקוטעין, ולכן פסק הריב"ש להחמיר בזה. והסברא שנשתנה הטבע דחה הריב"ש (שם ובסי' תמו) בטוב טעם, וגם בשו"ת מהריב"ל (ח"ג סי' קיד) לא הביא כלל סברא זו שנשתנה הטבע והביא רק דעת גדולי הראשונים להחמיר, והביא דברי הרמב"ן שיוולדת לט' יולדת למקוטעין אבל לא הכריע מהריב"ל כלל בזה ואדרבה מסתמא סובר כרוב הראשונים להחמיר, ודלא כהבאר היטב (אה"ע סי' קנו ס"ק ד) שכתב על דברי הרמ"א (שם ס"ד) שנשתנה הטבעים וכתב הבאר היטב שכן כתב הריב"ל, וזה אינו כלל כמו שיראה המעיין.

והבית יוסף בשו"ע השמיט דעת התשב"ץ והרשב"ש משום שאינו סובר כדעתם, וגם הרמ"א דעתו לפסוק דלא כרשב"ץ שהרי לא הביאו אלא בשם ויש אומרים ולא כתב והכי נהוג, ומבואר בכללי הפוסקים שבכהאי גוונא דעתו להלכה כדעה הראשונה בסתמא (ראה בהקדמת פרי מגדים ליו"ד כללי או"ה סי"ג בשם מה"ר זיסקינד בשו"ת מהר"ם זיסקינד סי' ד) ועכ"פ כשיש בזה חשש דאורייתא כמו שביירר בדברי חיים שם, ואם כן לפי הנראה לא מצינו מגדולי האחרונים שסמכו על הרשב"ץ, ולכן לא הורה בזה היתר. והגם שמהאחרונים נראה שסבירא להו לסמוך על הרשב"ץ, אך כתב בדברי חיים בענוותו שאיש דל כמוני לא אוכל לחוות דעתי להיתר אלא בצירוף גדולי הדור אז גם אנכי אתם. וכן מסיק שמי שירצה לסמוך על היש אומרים לא הפסיד.

וגם בשו"ת מלמד להועיל (ח"ג אה"ע סי' נד) פקפק בפסק זה שנשתנו הטבעים לענין לידה למקוטעין, וכתב שמה שכתבו הרשב"ץ וכן הרמ"א אחריו שבזמן הזה אם נכנס לחדש התשיעי הרי הוא בן קיימא שנשתנה הטבע, נראה שאינו נכון, שאף שכתבו התוספות שנשתנה הטבע בעינינו אחרים, מכל מקום בזה אין אנו צריכים לשנות סדרי הטבע על חנם, שכיון דקיי"ל דאישתהי והוולד יכול להתעכב אחרי שנשלם, אם כן יש שני מיני ולדות, האחד שבתחלת יצירה הוא מאותו המין שראוי להיות נולד לשבעה או לשמונה על ידי אישתהי, והשני שבתחילת יצירתו אינו ראוי להיות נולד עד תשעה חדשים שלמים ואם יולד קודם לכן לא יוכל להיות, וא"כ דברי חכמים קיימים שאותם ולדות בני תשעה מקוטעים והם חיים, באמת בני שבעה הם אלא דאישתהו.

כסא מוקצה שהתערב עם שאר כסאות

מבואר בסוגייתנו שדבר שיש לו מתירין אינו בטל, וחתיכה של איסור שיש לאיסורה היתר לאחר זמן, שנתערבה ברוב חתיכות של היתר אינה בטלה ברוב. ודנו הפוסקים בדין מוקצה שנתערב בהיתר אם יש למוקצה דין דבר שיש לו מתירין כיון שיהיה לו היתר אחר השבת, ובמנחת כהן (חלק התערבות) כתב שאין למוקצה דין דבר שיש לו מתירין כיון שרק בדבר שעתיד לבא לידי היתר גמור שאינו חוזר ונאסר יש בו דין דבר שיש לו מתירין, אבל מוקצה שעתיד לחזור וליאסר אחר היתרו בשבת הבאה אין בו דין דבר שיש לו מתירין. והביאו בשעה"מ (יו"ט פ"ב ה"ו) וכתב שהרמב"ם (מאכ"א פט"ו ה"י) שכתב שמוקצה הוא דבר שיש לו מתירין אזיל לשיטתו שסובר שגם חמץ הוא דבר שיש לו מתירין אף שחוזר ונאסר בפסח לשנה הבאה. ובתוס' (ביצה י: ד"ה איכא) מבואר שלדעתם גם מוקצה הוא דבר שיש לו מתירין.

והנה בצל"ח (פסחים ט: וביצה כד:) כתב שלא אמרו שדבר שיש לו מתירין אינו בטל אפילו באלף אלא באיסורי אכילה, שגם אם יהיו מותרים ויהיו נאכלים אי אפשר לאכלם אלא פעם אחת ויש לומר בהם שעד שתאכלנו היום באיסור תאכלנו למחר בהיתר, אבל דבר האסור בטלטול, כגון מוקצה ביום טוב שנתערב בהיתר, אין בזה דין דבר שיש לו מתירין, כיון שהרי יכול לטלטלו גם היום וגם למחר, ואם נאסור את הטלטול היום, יהיה איסור זה של היום מוחלט ואין לו מתירין לעולם. אך כתב שלדעת הר"ן (נדרים שם) שכתב שהטעם שדבר שיש לו מתירין אינו בטל הוא כיון שדומה למין במינו, אף איסור טלטול הוא דבר שיש לו מתירין, שכיון שיש לו היתר למחר הרי הוא כמין במינו, ששניהם היתר.

אך הגרעק"א (דרוש וחיודוש ח"א מערכה ד עירובין לה.) דן בזה וכתב שאף דטעם דבר שיש לו מתירין הוא משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, וסברא זו שייכת רק באכילה שהרי א"א לאכול דבר ב' פעמים ולכן אומרים תאכלנו בהיתר, משא"כ במלאכה שכל זמן וזמן יש לו אפשרות להשתמש בחפץ, ולא שייך לומר עד שאתה משתמש בו באיסור תשתמש בו בהיתר שהרי כל רגע ורגע יש בו אפשרות שימוש בפני עצמה, אך הגרעק"א דחה סברא זו ממה שכתב הש"ך (יו"ד סי' קב סק"ח) בכלל איסור שנתערבו, דהוי דבר שיש לו מתירין, ואף שבכלי יכול לבשל גם היום וגם מחר, אעפ"כ ס"ל לש"ך דחשיב יש לו מתירין. ועיי"ש שהביא בשם הפני יהושע (ביצה כד: ד"ה הא) דלענין טלטול מוקצה לא אמרינן דהוי דבר שיש לו מתירין, אך עיין בפני יהושע (שם) שהביא ראיה לדחות זה,

ועיין במג"א (סי' שי סק"ח) שכתב שאם נתערב אפר שהוסק בשבת באפר של אתמול בטל ברוב אע"ג דקמח בקמח מקרי לח בלח ואינו בטל ברוב אלא בשישים (כמ"ש בשו"ע סי' תנג ס"ג), שמ"מ כיון שעיקר איסורו מדבריהם די ברוב. ולא כתב שחשיב דבר שיש לו מתירין ואינו בטל כלל. וע"ע שו"ת נו"ב (תנינא אה"ע סי' לח) ופמ"ג (יו"ד סי' צט מש"ז סק"ה).

לעדכון שיעורי תורה נא לשלוח פקס
 למספר: 03-543-5757

כלים טובלים ושאינים טובלים שהתערבו

כתב בשו"ע (יו"ד סי' קב ס"ג), שכלי שנאסר בבליעת איסור, שנתערב באחרים ואינו ניכר, בטל ברוב ואין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין. וכתב הרמ"א שטעם הדבר הוא לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו, וכן בכל כיצא בזה. ומקור הדין בתשובת הרשב"א. והש"ך (סק"ח) הביא מה שכתב מהרי"ל בתשובה (סי' קצד) שחולק על הרשב"א וסובר שההוצאה להגעילו הפסד מועט הוא, וכדחשבינן בב"מ (נג). מעשר שני יש לו מתירין על ידי העלאה לירושלים אף שצריך להוציא הוצאות מועטות לצורך העלאתו לירושלים, וכתב הש"ך שיש לחוש לדבריו במקום שאין הפסד מרובה.

ועל פי זה דנו הפוסקים לענין כלי הנקנה מעכו"ם וקודם טבילה נתערב בכלים טובלים אחרים, אם חייב לטבולו, ואת"ל דמחוייב אי צריך לברך, גם את"ל שאינו מחוייב בטבילה אם טובל כולם ביחד אם מברך.

וכתבו שלכאורה אין בזה דין ביטול משום דהוי דבר שיש לו מתירין, כיון שיש לכלים היתר על ידי טבילה. ואף שבשו"ע פסק שכלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב, ואין דנים אותו כדבר שיש לו מתירין על ידי הגעלה לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו, הרי כתב שם הש"ך שהמהרי"ל חולק בזה על הרשב"א וסובר שההוצאה להגעילו הפסד מועט הוא. ובפרט לענין טבילת כלים, שאפשר שלא יהיו בזה הוצאות כלל (דלא דמי להגעלה שצריך הוצאות כדי להחם את המים), ואפשר דלכו"ע נקרא דבר שיש לו מתירין, ולכן יש להטביל את כל הכלים. אבל לא יברך על הטבילה כיון שהוא דומה לדמאי שאין מברכים עליו. (תשו"ת שי מהד"ת סי' קד, ועיי' אוצרות ירושלים חלק רלא עמ' תפד).

ובחכמת אדם (כלל נג) כתב שלדעת המחבר שסובר שדבר שיש לו מתירין על ידי הוצאת ממון נחשב לדבר שאין לו מתירין, הוא הדין לדבר שיש לו מתירין על ידי טירחא מרובה שנחשב כדבר שאין לו מתירין. ולדבריו נמצא שגם בטבילת כלים אם יש בזה טורח גדול הוי כדבר שאין לו מתירין לדעת המחבר. אבל לדעת הש"ך הוי מ"מ כדבר שיש לו מתירין ואינו בטל וצריך לטבול את כל הכלים (אוצרות ירושלים שם).

ובפתחי תשובה (סק"ו) כתב לענין כלי שנאסר בבליעת איסור שכתב השו"ע שדינו כדבר שאין לו מתירין כיון שצריך להוציא הוצאות להגעילו וכמש"ן, שלדעתו בלא"ה לא הוי כאן דשיל"מ, לפי מה שנתבאר לעיל בשם הצ"ח דהא דדבר שיש לו מתירין לא בטיל היינו לענין אכילה דממ"נ מה שיאכל היום לא יאכל למחר א"כ אכילה זו שרוצה לאכול היום באיסור יאכל למחר בהיתר אבל לענין טלטול לאיזה צורך לא שייך דשיל"מ שהרי יכול לטלטלו היום וגם למחר, וא"כ ה"ה גם בזה לא הוי דשיל"מ דהא יכול להשתמש בכלי זה היום וגם למחר, וא"כ השימוש שרוצה להשתמש היום בכלי זה אין לה מתירין. ולפי סברא זו כתב בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ק יו"ד סי' פג) גם לענין כלי המחוסר טבילה שנתערב בכלים שהוטבלו, שיש לצרף סברת הפתחי תשובה לפטרם מטבילה ולדונם כדבר שאין לו מתירין, כיון שהתשמיש שעד הטבילה אין לו היתר.

וענין בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' מד) שדן בדבר ב' כפות שהשתמשו בחלב ונתערבו בין רוב כפות חדשות, ורוצים עתה להשתמש בכל הכפות למאכלי בשר, ודן אי חשיב דבר שיש לו מתירין מצד שאפשר בהגעלה, או שמא אין להגעילם כמו שכתב במג"א (סי' תקט) שאין מגעילין מחלב לבשר עיי"ש. וכתב שאם נתערבו ברוב חדשות הא ודאי בטלו ברוב, ואף לדעת הסוברים דנחשב יש לו מתירין מצד שאפשר בהגעלה הוא רק אם נתיר בהגעלה, אבל אם נאסר להגעיל הרי יהיה אין לו מתירין.

אם אדם יכול לאסור שלא יציירו את צורתו

יש שהקפידו שלא להצטלם (פאטאגריפירען) עפ"י הקבלה, משום שהדבר מזיק לנפש שע"ז עלולה ליתפס רוח טומאה על התמונה, והביאו כן מדברי הזוהר הק' (ח"ג דף רסו:). וכן כתב ביערות דבש (ח"א דרוש ב ד"ה ומאד יש) עפ"י דברי הזוה"ק הנ"ל, שבכל דיוקן ודיוקן יש רוח השורה עליו, ולכן המסתכל במראה ללא צורך, הרוח מתלבש בדיוקן האדם, ומזיקה לו במותו וגורם רעה לעצמו, וכן יש לאדם להזהר שלא יהא בביתו תמונת אדם מצויר, כי בכל צלם ודמות שורה רוח רעה, ומחבלים ומשחיתים יבאו הבית, ואלמלא נתנה רשות לעין לראות, היו חרדים ולא היו יודעים מה לעשות לרוב פחד.

וגם על פי הלכה יש שאסרו עשיית תמונות אדם, על פי מה שנפסק בשו"ע (יו"ד סי' קמא ס"ד) שאסור לעשות צורת אדם בולטת, אך אם עושה צורת אדם שוקעת מותר, וכן פסק הש"ך (סי' קכה), אך ה"ט"ז (סי' ק"ב) כתב שיש לחשוש לדעת הרמב"ן שאסר ציור צורת אדם אפילו בשוקעת, וכתב בחכמת אדם (כלל פה ס"ח) שראוי לחוש לדבריו.

ולענין צילום, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' קלד סק"ה) להסתפק בזה, שאפשר לומר שהצורה הנרשמת מאליה על ידי המכשיר אינה בכלל איסור לא תעשון. ובתשובות והנהגות (ח"ג סי' רסג) כתב שיש לדון לאסור בזה, אך הביא שהרבה נהגו להקל כיון שהם אינם המצלמים אלא אחר מצלם אותם, וכן אופן מלאכת הצילום נעשה ע"י גרמא עיי"ש שביאר אופן פעולת המכשיר, וסיים בתשובתו נהרא נהרא ופשטיה. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' קיד) כתב שהרוצה להחמיר על עצמו בזה קדוש יאמר לו.

ולפי זה דנו הפוסקים אם מותר לצלם אדם שאינו חפץ בכך, שהרי לכאורה יש לומר שהוא היזק שאינו ניכר, ודן בזה במשנה הלכות (ח"ז סי' קיד) וכתב לאסור משני טעמים, א. שהרי על פי דברי הקבלה יכול להגרם לו נזק מזה, ב. שהרי הוא איסור גזל שביד האדם למכור את תמונתו ויקבל שכר על זה. ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' נה). ובשו"ת שלמת חיים (ח"ב סי' יט) דן השואל אם מותר לצלם בן ישראל נגד רצונו, דכיון שאינו מזיקו ואינו מחסרו כלום אולי אינו יכול למחות בידו ואפילו לכתחילה, והגם דנזכר עפ"י קבלה דשורה רוח טומאה היינו על התמונה המצויירת, ואולי אין זה מזיק כלל לבעל הפרצוף שצולם. ואפ"ל דאסור דשייך בזה כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו. ומהרי"ח זונענפעלד השיב שאין זה חשוב כעושה סחורה בפרתו של חברו אלא ע"י מעשה עצמו, ואם יציירו מדעתו, וכי יוכל לאסור אין אדם אוסר דבר שאינו ברשותו על חברו. וכן כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' פה) שמדינא קשה למחות במי שמצלם בר ישראל נגד רצונו.

נטיעה סמוך לשמיטה

אין נוטעים אילנות מאכל ואין מרכיבים ואין מרכיבים ערב שביעית, אלא אם כן יש שהות בערב שביעית כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה שלושים יום קודם ראש השנה של שביעית, וסתם קליטה שתי שבועות. ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו. נמצאת אומר שהנטע או המבריק או המרכיב ערב שביעית קודם ראש השנה בארבעה וארבעים יום יקיים, ואם פחות מכן יעקור, ואם לא עקר הפירות מותרים, ואם מת קודם שיעקור מחייבים את היורש לעקור.

דין הנישאת בנישואים האסורים מדרבנן אם נפסלת לכהונה

במשנה בקידושין (סד.), האומר קידשתי את בתי קדשתיה וגרשתיה וכו' נאמן. אבל אם אומר שנשבית ופדה אותה והרי היא פסולה לכהונה משום ספק זונה אינו נאמן. ובגמרא מבואר שטעם החילוק בין המקרים הוא שבאופן הראשון הדבר תלוי בידו שהרי יכול להשיאה על כן נאמן אבל בסיפא שאין הדבר בידו שהרי אינו יכול למוסרה לעובד כוכבים אינו נאמן. והקשו במרא שם מאי טעמא בסיפא אין הדבר בידו הלא יכול להשיאה לממזר ועל ידי זה תפסל מן הכהונה, שהרי ממזר הבא על כהנת לויא וישראלית פוסלה לכהונה כמבואר בקידושין (עד:), ופירשו בגמרא שהמשנה היא לפי שיטת רבי עקיבא שסובר שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין וכיון שאסור לאביה להשיאה לממזר משום שיש איסור לאו א"כ גם אינו יכול להשיאה לו כי לא יתפסו הקידושין על כן אין הדבר בידו ומשום כך אינו נאמן.

ובמשנה למלך (איסורי ביאה פ"ח ה"א) הוכיח שכוונת הגמרא בקושייתה שבידו להשיאה לממזר האסור מדאורייתא, שהרי אם כוונת הגמרא לממזר האסור רק מדרבנן א"כ אין מובן תירוץ הגמרא שמשנה זו היא כדעת רבי עקיבא שסובר שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, שהרי גם רבי עקיבא לא אמר דבריו אלא בחייבי לאוין מדאורייתא אבל בממזר שהוא מדרבנן פשוט שקידושין תופסים בו. (ועיי"ש מה שכתב לפי"ז). **ובשער המלך** (איסורי ביאה פ"ח הכ"ד) הקשה שא"כ עדיין אחר תירוץ הגמרא שהמשנה כרבי עקיבא יש להקשות שהרי בידו להשיאה לממזר מדרבנן שקידושין תופסים בו ועל ידי זה יפסול את ביתו לכהונה ולתרומה. ובשלמא לדעת הסוברים ששבוייה פסולה מדאורייתא וכמו שנראה מדברי רש"י (ב"ק קיד: ד"ה והשיאה, וראה בכנסת הגדולה אה"ע סי' ז הגהות הטור סק"ב) יש לומר שמשום כן אין להקשות שבידו להשיאה לממזר מדרבנן. שהרי דבר זה אינו נחשב מיגו ואין זה מועיל ליתן נאמנות לאביה כיון שיתכן שרוצה לפוסלה יותר, שתהיה פסולה מדאורייתא, ולכן הוא אומר שהיא היתה שבוייה. אך לדעת הרמב"ם החולק על דעה זו קשה.

וכתב **השער המלך** שלכאורה נראה שאין זו קושיא כיון שהנשאת לממזר מדרבנן אינה נפסלת לכהונה (וכמשמעות דברי הרמב"ם שם ה"ב), וכמבואר בסוגייתינו שמבואר ששניות מדברי סופרים דהיינו שאיסור זה אינו אלא מדרבנן ונאמר על זה שהיא כשירה וולדה כשר. וא"כ משמע שאותו הדין יהיה ג"כ בממזר מדרבנן שדינו יהיה כשניות שלא תפסל כיון שאינה אסורה להנשא לו מן התורה. ולפי"ז הקשה על המשנה למלך למה היה צריך להוכיח שקושיית הגמרא שהרי בידו להשיאה לממזר היינו לממזר מדאורייתא מתירוץ הגמרא, הלא מעצם הקושיה יש להוכיח כן שהרי אם מדרבנן אינה נפסלת ואין כאן שום קושיה. אולם מסקנת השעה"מ שיש חילוק בין שניות לשאר הפסולים מדרבנן ואע"פ ששניות אינם נפסלות ע"י נישואיהם מ"מ הנשאות באיסורים אחרים מדרבנן נפסלות, עיי"ש.

לתרומות והנצחות חייג: 05276-50494

אמר אין הדבר תלוי אלא בי מיד ויבקש דוד את פני ה'

וכן מציינו, כשהיה רעב שלש שנים בימי דוד, חיפש באיזה עוון בא הרעב, ולבסוף מצא שבשבילו בא הרעב (יבמות עה:). לכן בכל תקלה ידאג שמא מחמתו באה. ואם יש לו מזל טוב ושלוחה, ידאג שמא יאכל בעולם הזה את העולם הבא. אם הוא עני מיוסר ביסורים, ידאג שמא העוני והיסורים הם פרי עוונותיו, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואם ביטל מדברי תורה מחמת העוני והיסורים, ידאג יותר. אם הוא חכם בתורה - שמא לא יהיו מעשיו לפי חכמתו, ואם אינו חכם - ידאג על זה כי אינו יכול להעמיק בשורש החסידות. ואם מכבדים אותו, יזהר שלא ישמח בכבוד ההוא, אך ידאג שמא באותו כבוד יקבל שכרו. ואם הוא חכם ונבזה בעיני העולם, ישמח בזה, אך ידאג שמתוך שהוא מבזוה אין העולם מקבלים תוכחותיו. (ארחות צדיקים, השער העשירי שער הדאגה)

אמר שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים

אבל שאר כל הדברים כמו ג' הסימנים שאמרו רז"ל (יבמות עט.) שיש באומה זו ביישנים רחמנים גומלי חסדים, הוא משום שיש לישראל דביקות יותר להבורא יתברך מכל הברואים ושוכן ביניהם, כאמור (שמות כט מה) 'ושכנתי בתוך בני ישראל', על כן יש להם השפעה יותר מכל הברואים ממדותיו יתברך, וביישנים הוא שורש ענוה, כי העזות היפך הביישן, וק"ל.

(ישמח משה, כי תצא דף קכו:)

מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא

וקשה וכי דבר זה אות אחת והלא היא מצוה שלימה. ופי' זה כי דבר זה שאינו רק בדור אחת ושעה אחת, אע"ג כי [עוקרים] מצוה אחת מן התורה נקרא שאין זה רק אות אחת, כי התורה היא סדר כל העולם דהיינו כל ימי משך העולם, לכך מצוה אחת בזמן אחד אין זה רק אות אחת אל כל התורה נחשב, ופירש זה נכון כאשר תבין. ועוד כי אצל חלול השם נחשב זה דבר מועט, כמו אות אחת אל כל התורה כולה ולכן אמר אות אחת.

(חדושי אגדות למהר"ל, דף עט:).

ונתנים דוד גזר עליהם משה גזר עליהם דכתיב מחוטב עציך, משה גזר להאי דרא וכו' יהושע גזר בזמן שבהמ"ק קיים

י"ל הטעם מה שלא גזר משה אלא להאי דרא משום שלא היה בהן דורות דכיון שלא מלו היה אסורין לישא אפי' גיורת ושפחות, ואף אם הולידה מהם הולד הולך אחר השפחות, ואם אם באו עם נשים כנעניות כיון שנתקבלו הנשים ונתגייירו בטבילה היו אסורות לבעליהן כיון שלא מלו והם נכרים גמורים, הרי שאין להם דורות כלל לכך לא גזר אלא להאי דרא, אבל יהושע שמל את ישראל מלו גם הם, וכיון שהיה להם דורות גזר על הדורות ג"כ. ולולי דברי חז"ל היה אפשר לומר דהאי 'וישב ממנו שבי' היינו מה שפירש רש"י בפ' נצבים בד"ה מחוטב עציך מלמד שבא כנעני להתגיייר בימי משה, ופי' וישב ממנו שבי שמקצת כנעני נכנעו ונתנו א"ע שבשי לישראל להיות להם עבדים ושאר הכנענים עמדו כנגד ישראל להלחם בהם, והיינו שאמרו ישראל אם תתן את העם הזה שנשאר לעמוד במלחמה.

(פנים יפות, חקת)

הגאון רבי דוב לנדאו שליט"א
חבר בד"ץ חוג חת"ם סופר ב"ב

שימוש במי דוד שבת בשבת המשך משבוע שעבר

דמחלפי, אבל אלו לא היו מחממין אלא רק בעודם מול השמש, וכנגדה מאי איכא למיגזר משום דמיחלפי, הרי רואים שהשמש היא הפועלת ובהעדרה אין שום פעולה. ובנדון דידן אלו נקח צינור - מקלט זה למקום אחר לא יהיה בו כדי לחמם כלל, ואין בעובי מתכתו כדי לחמם בחומו, ונמצא שהמים מתחממים באופן ישיר מהשמש, ובכי האי ודאי קרינא ביה חמי חמה ולא תולדות חמה ושרי. וזאת יש לדעת כי לוחות הזכוכית שעל הקולטים אינם פועלים כלל על חימום המים, ואין להם שום השפעה לכך, ואינם אלא מונעים את הרוח והאוויר הצונן מלקרר את המים העובר חליפות בצינורות הקליטה עכ"ל. ובעל הצי"א מצטרף לדעתו המתרת, ומשבח את דבריו. ומסיים בהא נחתין ובהא סלקין להסכים בפסק ההלכה עם כת"ר להתיר השימוש בשבת במים מדודי שמש. ויסוד ההיתר העיקרי והיסודי הוא מפני שאין זה כי אם מים שהוחמו בחמי חמה דמותר.

בתוך הדברים, לפני מסקנתו, הביא לדון אם לאסור את הדבר, בגין שהמים החדשים שנכנסים אל תוך הדוד מוטמנים במים החמים, וכידוע הטמנה אסורה בשבת. אולם לדעתו אין שום שאלה בכך, אם כפי שכתב הגר"י קאפח מפני שלא גזרו אלא כלי ראשון שהיה על האש, אבל כל שאינו כן - מותר, וכו'. אם כפי שכתב הצי"א, מכיון שהו"ל חמי חמה א"כ בכל כגון דא ליכא בכלל דינא, דאיסור הטמנה הן בדבר שמוסיף הבל והן בדבר שאינו מוסיף הבל, וכל הדינים שמצינו בזה הוא רק באש ותולדותיה ובתולדות חמה משום גזירה, אבל בחמי חמה עצמה לא מצינו מכל זה. ואם הותר בשבת אפילו בישול ממש בחמה עצמה - מכש"כ שמוותר גם הטמנה בה בכל גוונא שהוא. זאת ועוד, אין זה דומה להטמנה הואיל והמים הצוננים מתערבים עם החמין יחד (עי' מג"א סי' שכ"ו סק"ד ומשנה ברורה שם ס"ק י"ג ושער הציון סק"ו). כמו כן ישנה התייחסות בתשובות לשאלת פסיק רישא המובאת לעיל, ולדעתו אין כאן פסיק רישא משום שלא תמיד המים שבדוד חמים עד כדי בישול.

לאחר כל זאת בא בשו"ת יביע אומר (ח"ד סי' ל"ד) ודן באריכות גדולה בנושא זה על היבטיו השונים, ומסקנתו שמותר לפום דינא לפתוח הברז של המים החמים שהוחמו בדוד שמש, ולהשתמש בהם לשטיפת כלים ורחיצת ידים ולשתיה וכל כיו"ב. (וכן מותר לסגור הברז לאחר שהסתפק מהם לצרכו). ואין לחוש לזרימת המים הקרים לתוך הדוד והצנורות היוצאים ממנו ומתבשלים שם. ומיהו אם אפשר לסגור את ברז המעבר של המים הצוננים, ולחסום עי"ז את זרימתם לתוך הדוד, נכון לעשות כך, כדי לצאת מכל פקפוק. אבל כשאי אפשר לעשות כן מותר להשתמש במים החמים. (ואם המים חמים הרבה, ורוצה למזגם ע"י פתיחת שני

הגאון רבי צבי פסח פרנק, בשו"ת (ח"א סי' קפ"ח), בתחילת דבריו, לא רוצה כלל להתייחס לשאלה של בישול בחמה, שכן לדעתו ברור שהבישול נעשה בתולדות חמה, משום שהמים הנכנסים מתבשלים תיכף במים שבדוד, ומדרבנן היה לנו לאסור זאת אלא שבכל זאת יש מקום להתיר, משום שהאדם שפותח את הברז אינו מתכוין להכניס מים קרים. ואף שנחלקו הפוסקים במקרה של פסיק רישא דרבנן, הבאר יצחק (או"ח סי' ט"ו) העלה להקל אלא שהוסיף, שקולא זו היא רק אם אי אפשר בעניין אחר. ובחתם סופר (יו"ד סי' ק"מ) משמע שקשה להקל בזה, כפי שכתב בתשובה לחותנו הגאון רבי עקיבא איגר. אלא שיש להקל ממקום אחר, שכל הבישול נעשה רק בגרמא, שכניסת המים הקרים לתוך הדוד איננה בכח ראשון, כי בכח ראשון יוצאים תחילה המים החמים ובמקומם נכנסים מים קרים. ומכיון שהמים הקרים שנכנסים אינם מכוחו הישיר אלא כח שני - הרי זה גרמא. ויותר מזה, כניסת המים הקרים העליונים באה כתוצאה מהמים התחתונים שיצאו, ונעשה מקום ריק שיכנסו המים העליונים. וגם יציאת המים התחתונים לא נעשית בידיים אלא ע"י הסרת המונע - היינו פתיחת הברז - וכל זאת כמובא במס' חולין (טז.). ואגלי טל מלאכת טוחן.

ומסקנתו היא שמאחר ויש כאן תרי דרבנן: בישול בתולדות חמה וגרמא - באלה הציורופים וודאי יש להתיר, באינו מתכוין בפסיק רישא, כמו שכתב הפרי מגדים (סי' שט"ז אשל אברהם ס"ק ח') והובא בשער הציון (סי' שט"ז אות י"ח). והיתר נוסף אפשר לומר, כיון שבנדון דידן אין זה אלא גרמא. גם בלא הציורוף שיש כאן תרתי דרבנן אפשר להתיר, משום שיש מקילים גרמא בדבר שאינו מתכוין בפסיק רישא, כמ"ש האבני נזר (סי' קצ"ה) שפסיק רישא לא גורם לכך שגרמא תיחשב למעשה. ובהררי בשדה שם ציין שכך הסכים בפר שו"ת ארץ צבי (סי' קי"ב).

בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' י"ט) מביא את דעתו של הגר"י קאפח להתיר את השימוש במי דוד השמש, וזאת משום שחימום המים נעשה בעברם בקולטים שהם צינורות של מתכת העומדים מול קרני השמש. ואין המים מתחממים מחמת חום הצינור אלא ישר מחום קרני השמש, ואע"פ שהצינור עצמו מתחמם מעט אין בחומו כדי לחמם את המים, והם מתחממים בעברם כמה וכמה פעמים מול השמש, ובכל פעם קולטים מעט חום עד שמתחממים די הצורך. אין לדמות צנורות אלה לחול ואבק דרכים, דתנן במתניתין ולא יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה, דחול ואבק דרכים כבר קלטו חום רב השמש ומבשלים ומחממים גם בהעדר השמש, שאם תעביר חול זה למקום צל עדיין מספיק חומו כדי לבשל, ובכי האי גוונא הוא דגזרו תולדות חמה אטו תולדות האור משום

שימוש במי דוד שבת בשבת

המשך מעמוד קודם

ביתו מרובים, וכ"א רוצה להתרחץ. והרי ההיתר באופן כללי, - וגרמא אינו מותר אלא במקום פסידא. ולמסקנא כתב: תבנא לדינא, דאם המציאות בדוד שמש, דהמים צוננים נכנסים להדיא תוך מים החמים, אז יש בזה משום תרתי; משום בישול בתולדות חמה, ומשום הטמנה. ואם המציאות שאין בזה משום בישול בתולדות חמה, עדיין יש בזה משום הטמנה בחמי חמה כנלענ"ד.

בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ה סי' י"ד) במכתבו להגרי"נ שטרן, כתב לו שהרה"ג ר' משה צבי נריה כתב לו, דבזמנו שאל על אודות דודי השמש את הגאון עמוד ההוראה הגרצ"פ פרנק ז"ל, והיתה דעתו ג"כ בפשיטות דהו"ל כחמי חמה ומותר. ועל הערתו הנוספת שהעיר לו שלפי דברי רש"י ז"ל, בשבת ל"ט א' ד"ה דשרי, שכותב דאין דרך בשולו בכך, וחמה באור לא מיחלפא דליגזר הא אטו הא, יש מקום לומר דא"כ, בזה"ז שהדבר מצוי מאד ודרך בשולו בכך, הרי יש לכלול גם מה שמתבשל בחמה עצמה בכלל הגזירה. היתה תשובתו אליו בפשטות: שכבר נאמר בירושלמי אין מוסיפין על הגזירות, וכיון שבזמנם לא גזרו הבו דלא להוסיף עלה. ע"כ.

בספר מאור השבת (ח"א) חלק פניני המאור מובאת שאלה שהופנתה על ידי המחבר להגר"י פישר, וז"ל השאלה: נסתפקתי בשכח ופתח ברז של דוד שמש, אם מותר לסגרו, דאפשר לומר שע"י סגירתו גורם שהמים הקרים שנכנסו יתחממו. אבל בהשאירו פתוח לא יוכלו להתחמם כי הרי נכנסים עוד מים קרים, ואין נותנים להמים להתחמם. ואת"ל שאסור יש לדון במקום הפסד ובפרט אם זה הפסד מרובה. ובתשובתו כתב: לדעתי יחליט שלא ישתמש במים של הדוד שמש כל הלילה, ואז הוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה, וגם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה באיסור דרבנן וגם הוי בגדר מתעסק.

לסיכום נחלקו הדעות אם מותר להשתמש במים מדוד שמש בשבת. הגרצ"פ פרנק זצ"ל בשו"ת הר צבי הגר"א וולדנברג בשו"ת ציץ אליעזר הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר מתירים להשתמש, אלא שבשו"ת יבי"א הוסיף: והרוצה להחמיר על עצמו, לבל ישתמש במים שהוחמו בדוד שמש, מטעם גרם - בישול של המים הצוננים, תבוא עליו ברכה. אולם גם המקילים יש להם על מה שיסמוכו להלכה ולמעשה. לדעתו של הגר"ש ז"א אויערבאך זצ"ל טוב להימנע מלהוציא בשבת מים חמים מדוד השמש, אם נכנסים במקומם לדוד מים קרים והם מתחממים על ידי המים. לדעתם של הגר"י וייס זצ"ל בשו"ת מנחת יצחק, הגר"ש וואזנר בשו"ת שבט הלוי, הגר"ב זילבר בברית עולם. ואז נדברו והגר"י פישר אסור להשתמש במים של דוד שמש בשבת. בספר מאור השבת הוסיף להביא בשם הגרמ"נ למברגר זצ"ל גאב"ד מאקאווא שדן להיתר, ובשם תשובות והנהגות (ח"א סי' י"ז) וכן בשם הגרי"ש אלישיב שאסור להשתמש בדוד שמש בשבת.

הברזים ביחד, החם והצונן, אפשר להקל גם בזה). והרוצה להחמיר על עצמו לבל ישתמש במים שהוחמו בדוד שמש, מטעם גרם - בישול של המים הצוננים - תבוא עליו ברכה. אולם גם המקילים יש להם על מה שיסמוכו להלכה ולמעשה.

בספר שמירת שבת כהלכתה מהדורת פלדהיים (תשכ"ה) פרק א' סעיף כ"ט כתב: מותר להוציא מים חמים מדוד שמש גם אם המים נתחממו בו בשבת, ואפילו אם נכנסים במקומם מים קרים לדוד ומתחממים על ידי החמים. אולם בימים המעוננים, כשמיתקן מופעל בכוח החשמל, יזהר לנהוג בו, כמבואר בסעיף כ"ז שצריך לסגור את הברז שדרכו זורמים המים הקרים למיכל, וכו'. פסק זה הביא בשם גדול אחד ונימוקו עמו, כי מה טעם אסרו תולדות חמה גזירה אטו תולדות האור זה דיין בשאר דברים, כמו סודר או חמי טבריה, ושם יכולים העולם לחשוב שנתחממו באור, ולכן אתי לאחלופי, ומשו"ה גזרו. אבל הכא, שדוד השמש מיוחד אך ורק למים שמתחממים בשמש או מתולדותיה, אין את הגזירה של אתי לאחלופי. וכאן הוסיף להביא את האמור לעיל בנידון, דבר שאינו מתכוין, פסיק רישא ועוד.

הגר"ש וואזנר שיגר מכתב לבעל השש"כ כמובא בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' צ"ד) בה הביע את הערותיו לנדון, ודעתו להחמיר. ואכן בשמירת שבת כהלכתה מהדורה החדשה (תשל"ט) פרק א' סעיף מ"ה חזר בו וכתב: טוב להימנע מלהוציא בשבת מים חמים מדוד השמש אם נכנסים במקומם לדוד מים קרים והם מתחממים על ידי המים. ובהערות הביא שהלכה זו שמע מהגר"ש ז"א אויערבאך ונימוקו עמו, דמכיון שיש מקומות שהמיתקן מופעל בכוח החשמל בימים המעוננים - חיישין, שמא יבוא להוציא מים מדוד השמש גם בזמן שהוא מופעל בחשמל, אע"ג שבשעת הדחק יש להקל מכמה טעמים. מ"מ לכתחילה טוב להימנע מזה.

בספר ברית עולם מלאכת האופה (סי' י"ג) כתב בפשטות, שדוד שמש דינו כתולדות חמה ולא כחמה עצמה, דהא אם יעמוד דוד מים מול השמש באופן טבעי - לעולם לא יגיעו ליד סולדת. ונמצא שהמכשירים של הדוד הם שגורמים לבל, בין שהם גורמים בחימום עצמו בין שהם גורמים רק לרכז קרני השמש והמים מתחממים מקרני השמש עצמם, מ"מ לא דמי לשמש עצמה, שמותר משום דלא מיחלף באש. אבל בנידון שגם המכשירים גורמים אתי למחלף בתולדות האש או דאתי לאחלופי בדוד החשמל, ואין זה גזרה חדשה, דכל זה בכלל הגזירה שגזרו תולדות חמה אטו תולדות האור. והוסיף שאין למחות לאלו שלא ישמעו, דמוטב שיהו שוגגין כיון שאינו אלא מדרבנן. וחזר לאסור הדבר בשו"ת אז נדברו (ח"א סי' ל"ד וח"א סי' כ').

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מ"ד) דן בנושא זה, ולאחר שהביא את דברי היביע אומר והציץ אליעזר טורח לסתור את דבריהם, ולדעתו יש בשימוש בדוד שמש משום הטמנה ומשום מים שמתבשלים בתולדות חמה. לגבי השאלה אם נאמר כאן דבר שאינו מתכוין - לדעתו קשה לומר זאת, כי בהרבה פעמים באמת ניחא לי שיתחממו, ובפרט כשבני

היכלי תורה

à î éé ÷ ì ù øù ÷

מערכת היכלי תורה המהווה כיום את המרכז הגדול להפצת התורה בעם ישראל, מזמינה אותך להיות שותף ולסייע בהפצת הספרים לשיעורי תורה. ועל ידי כך להקים ולקיים אוהלה של תורה בישראל, ולהיות לעזר לעשרות אלפי משתתפי השיעורים. באפשרותך להיות איש קשר ולסייע בהעברת הספרים לשיעורים הקרובים למקום מגוריך. וכן להפיץ את הגיליון הדו שבועי 'היכלי תורה' בבתי הכנסת באזור מגוריך.

לפרטים ניתן לפנות בכל אחד מהדרכים הבאות:

בטלפון: 05276-50494 בדואר אלקטרוני: m-b@actcom.net.il בפקס: 03-543-5757

בדואר: ת.ד. 5717 חיפה

מתינתא'

יצירות הפאר של תלמוד בבלי המבואר הוצאת "עוז והדר" מהדורת

"דרכי נועם"

חוברת אחת כחודש (30 דף) בכריכה רכה

הש"ס המפואר של "עוז והדר" עם ההגזות והציורים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא
- בעריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדרך

מחיר למנויה **20 ₪**

"ובלכתך בדרך"

2 חוברות כחודש (15 דף) בכריכה רכה

הש"ס המפואר של "עוז והדר" עם ההגזות והציורים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא
- בעריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- ילקוט ביאורים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדרך
- כפתור ופרח

מחיר למנויה **30 ₪**

פורמט פנינים

בכריכה קשה ומחודרת (בגודל 26 ס"מ)

הש"ס המפואר של "עוז והדר" עם ההגזות והציורים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא בעריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- אוצרות הראשונים
- ביאורי רש"י
- ביאורי התוס'
- ילקוט ביאורים
- אוצר עיונים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדרך
- כפתור ופרח
- הרד"ק וההדר

מחיר למנויה **72 ₪**

המהדורה הגדולה

בכריכה קשה ומחודרת בהדפסה מאירת עיניים

הש"ס המפואר של "עוז והדר" (בתחילת הכרך - דפי הגמרא לפי הסדר, כולל המהרש"א) עם ההגזות והציורים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא בעריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- אוצרות הראשונים
- ביאורי רש"י
- ביאורי התוס'
- ילקוט ביאורים
- אוצר עיונים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדרך
- כפתור ופרח
- הרד"ק וההדר

מחיר למנויה **83 ₪**

מוקד מניינים: 1800-22-55-66

מתנתא' אונקריס, אב תשס"ו